

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА НИЗЬКИЙ РІВЕНЬ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВІДМИВАННЯМ БРУДНИХ КОШТІВ

Україна не з власної волі залучилася до процесу боротьби з відмиванням брудних коштів. До 2002 року Україна належала до країн без механізму протидії “відмиванню” доходів, отриманих злочинним шляхом, яка б не дозволяла злочинцям вільно переносити свою діяльність із однієї країни в іншу. Внаслідок цього FATF (Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, створена 1989 року) було вжито контрзаходів у вигляді включення України до списку так званих некооперативних країн та територій.

Після цього постало питання про те, яким чином продемонструвати світовому співтовариству свою лояльність та готовність до боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом. Для досягнення зазначеної мети Україна повинна була виконати ряд міжнародних вимог, які зводяться до наступного:

- адаптація сорока рекомендацій FATF;
- адаптація рекомендацій Базельського комітету “Знай свого клієнта”;
- лібералізація вимог до розголошення банківської та комерційної таємниці з метою боротьби з відмиванням грошей;
- ідентифікація та інформування про підозрілі та сумнівні операції;
- покращене регулювання діяльності організацій та осіб, що займаються фінансовими операціями;
- конфіскація доходів, отриманих злочинним шляхом;
- працездатні механізми міжнародного співробітництва та ін. [1, с. 12].

Зрозуміло що реалізація цих вимог світового співтовариства відбувалася в прискореному режимі, що не могло не потягнути за собою ряд несприятливих наслідків. Зокрема, вони проявилися в незлагодженості діяльності суб'єктів первинного та державного моніторингу, неузгодженості термінологічних понять та банальному нерозумінні того, як має функціонувати система фінансового моніторингу і якими повинні бути практичні наслідки її роботи.

Про зазначене вище свідчить практика. Так, за даними Держфінмоніторингу за 2008 рік, щодня до інформаційної бази Держфінмоніторингу надходить 3 000 повідомлень про підозрілі або сумнівні операції. Всього за 2008 рік сформовано 228 577 повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу. Із них до правоохоронних органів направлено лише 641 узагальнений матеріал. В подальшому із цих узагальнених матеріалів було порушено (або використано

при порушенні) 326 кримінальних справ. Із них розглянуто судами і винесено вирок по 76 справах.

Так, із 3 000 повідомлень про проведення підозрілих фінансових операцій, які надходять до Уповноваженого органу за один день, за рік винесено 76 вироків у кримінальних справах про відмивання брудних коштів, і частина із них – виправдувальні [2, с. 27-28].

Звичайно ж, мова не йде про те, що обвинувальних вироків повинно бути більше. Мова йде лише про те, що сама система функціонування фінансового моніторингу, а також пов'язана із нею державна система, в якій є місце і корупції, налаштована на нівеляцію тих позитивних починань, які малися на меті при виконанні міжнародних вимог.

В першу чергу, зазначені дані свідчать про те, що українська система фінансового моніторингу не є ефективною з точки зору інформації, яка безпосередньо надходить до Уповноваженого органу. Постійним питанням для органу влади, який отримує звіти про трансакції, є пошук можливості обробки дедалі зростаючої кількості звітів визначеним колом аналітичного та слідчого персоналу. Проте, “на виході” все рівно маємо низький коефіцієнт розкритих злочинів із відмивання брудних коштів. Одним із способів оптимізації процесу звітування є встановлення такого механізму передачі відомостей, в процесі якого виокремлювалась би інформація, яка з найбільшою ймовірністю свідчить про можливе відмивання грошей.

Проте, тут наявна ще одна проблема розуміння теорії фінансового моніторингу, яка в кінцевому результаті призводить до низького рівня розкриття злочинів, пов'язаних із відмиванням брудних коштів. На її існування вказує також Йоахім Катцлер [3, с. 35].

Міжнародні стандарти акцентують на необхідності покарання за спроби злочинця та його співучасників “замести” сліди, що вказують на зв'язок між майном, одержаним злочинним шляхом та самим злочином. Всупереч “ідеології” міжнародних стандартів, органи кримінального переслідування концентрують свою увагу в основному на доказуванні первинного злочину, упускаючи при цьому як заходи конфіскації так і факти відмивання коштів. Проте, дуже важливо усвідомлювати, що відмивання коштів з точки зору кримінально-правової догматики коріниться у його власному протиправному характері і захищає зовсім інше майнове право, що стоїть за первинним злочином. Тому обов'язковою стає вимога конфіскації прибутків, пов'язаних із відмиванням брудних коштів та покарання за спробу відмивання, навіть якщо вона не була доведена до кінця.

На думку автора, низький рівень винесених обвинувальних вироків свідчить про те, що органи фінансового моніторингу, органи кримінального переслідування та суди приділяють теоретичним засадам протиправності злочинів, пов'язаних із відмиванням брудних коштів, значно менше ваги, ніж це передбачено міжнародними вимогами. В свою чергу, це суттєво впливає на ефективність системи фінансового моніторингу.

Література

1. Рымарук, А. И. Отмывание грязных денег: международные и национальные системы противодействия [Текст] / А. И. Рымарук, Ю. М. Лысенков, И. В. Капустин, С. А. Синянский ; под ред. А. И. Рымарука – К. : Юстиниан. – 2003. – 544 с.
2. Звіт Державного комітету фінансового моніторингу за 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sdfm.gov.ua>.
3. Отмывание денег. Банковский мониторинг: Под перекрестным огнем международных обязательств по соблюдению осмотрительности финансово- кредитными структурами [Текст] / [Andreas Insam и др.]. – Вена ; Грац : Neuer Wiss. Verl., 2006. – 412 с.

Литвин, Ю.А. Теоретичні засади фінансового моніторингу та низький рівень розкриття злочинів, пов'язаних з відмиванням брудних коштів [Текст] / Ю.А. Литвин // Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин в умовах кризи: практика правозастосування і шляхи її вдосконалення : збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (4 - 5 червня 2010 року) / НБУ, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, ДВНЗ "УАБС НБУ". - Суми : УАБС НБУ, 2010. - С. 278-280.